

Мирјана Ђурђевић

ДВЕ МИЦЕ И НОВИ БЕОГРАД

(одломак из романа)

13. Крунисање лудом радовање

Дуго нисам писала из *љивањних* разлога, преко којих ћу овде само претрчати, па после прелазим на *исцртавање за роман*, што је по Мици врло битно ако сам стварно решила да се бавим *познавањем друштва*, без природе. Тако ме она стално завитлава, а мислим да је само превише радознала кад је у питању мој љубавни живот, али кад ја њу нешто питам на ту тему, почиње да мути и скреће с теме.

Дакле, успело ми је да закасним у школу већ првог дана другог полугодишта, јер жива била нисам да претходно не отрчим до трафике на ћошку с Божидара Аџије да купим *Полишику*. Из два разлога. Први је био што сам одлучила да редовно пратим ситуацију у Чехословачкој, кад су сви око мене већ толико незаинтересовани, а по Мици изгледа може да испадне опасно. Други је била бојазан да ће Н. некако испунити своју намеру да седне поред Њега, па сам решила да у том случају раширим *Полишику* и демонстративно читам цео дан у школи и ни са ким не разговарам. Нек се питају шта ми је, ма боле ме *лежњеви*.

Упала сам у разред неколико минута за српкињом, још је уписивала час, тако да није ни обратила пажњу на мене, и још с врата сам видела да је све у реду. Или бар распоред седења. Н. је седела сама у нашој клупи, Он и В. иза нас. Лакнуло ми је, бар то не. Насмејала сам се дечаџима, и они мени, ћушнула Н. раменом за добро јутро, нешто ми је била бледа и с подочњаџима па ми било жао.

– Закаснила сам – шапнула ми је. – Већ су седели кад сам стигла, нисам смела да га питам пред В.

– Их, а ја закаснила због тебе, да пробаш – одговорила сам јој још тише и више ми није било жао, очито је баш навалила на мог дечка и не одступа.

Српкиња је већ нешто причала, чим се окренула табли да то и запише, Он ме боцнуо прстом у раме што значи да треба да пружим десну руку унатрашке, поред његове клупе, и узмем цедуљицу. Била је мала и дебела, сва испресавијана у цик-цак, нисам знала да ли да се радујем или препаднем, Н. је наравно приметила и истегла врат у мом правцу, е баш да је не отворим пред њом. Сачекала сам да се српкиња окрене и дигла руку, питала могу ли у вецу, само је климнула главом и наставила да меље. У ходнику мал нисам пала у несвест! Ево прекуцавам пажљиво:

.--- . -.. ...- .- / ... .- --- / -.. --- -.. . -.- .- ---

Морзеова азбука. Код Деде сам одавно нашла једну брошурицу, још из старе Југославије, из које су учили Морзеову азбуку кад је био у војсци, у Боки. Било ми је занимљиво па сам тражила да ми је дâ. Дао ми је, али да чувам за Бату. Прошле године, кад сам добила свог „Бисера”, ха, Мица има „Smith Premier”, а ја „Бисера”,

од сад га тако зовем, и почела да вежбаам куцање, за сваки случај сам прекуцала и Морзеове знаке, ако ми Деда буде тражио књижицу натраг. Користила сам индигу, наравно, и један примерак дала и Њему, онако, из завитлавања. Није био нешто импресиониран, али је ставио у торбу. Или можда ипак јесте? Није ваљда научио? Ја нисам, запамтила сам само *e, a и o* пошто су били лаки:

.--- e -.. ...- a / ... a -- / -.. o -.-. e -.- a o

Чак ни ово нисам разабрала још у ходнику, пошто је било исписано руком, отишла сам да се умијем и вратила у учионицу сва полумокра, нисам имала марамицу па сам се обрисала рукавом, али ми је *онај* смешак док сам се враћала у клупу рекао да је написао нешто лепо. Па неће ваљда да се смешка јер смо раскинули?

После је читавог дана било добро, чак сам појела и тулумбу код *Трвача* после школе и нисам умрла, Н. је појела две, не знам да ли је то објава рата, Њему и В. нисам бројала, нису нормални. Он и ја заједно смо испратили Н. до куће и нисмо је гледали у лепе ноге, после он отпратио мене и договорили се за биоскоп можда и неко поподне пре суботе, да ја изаберем филм.

Наравно да сам одмах отрчала горе да тражим Морзеву азбуку, јер како каже моја уредница Мица, кад нешто запетљаш у роману мораш и брзо да га распетљаш, заборавиће ти читалац о чему се ради ако гњавиш. Добро, нисам само због тога журила. На цедуљици је писало:

ј е д в а / с а м / д о ч е к а о

Па и с и м су лаки, како то раније нисам приметила? Ето, сад ћу научити Морзеа заувек, живот је леп и доста више о мојим *љивајним* стварима.

Пуно времена сам проводила с Мицом, или свратим пре школе, ако идем после подне, или одмах после школе, пре него што Тата дође кући. Мама је опет почела да се мршти кад је споменем, мада је онај тањир од палачинки уредно вратила по мени напуњен лењом питом и захвалила се, Мицина крпа је још негде у корпи за веш и чека на прање. Нешто ми тих дана није било до препирке с Мамом, па сам због тога *лејално* свраћала код Ђурђевића само једном-двапут недељно, предвече. Мица мрзи да гледа Дневник, а како је већ прилично отоплило, вратиле смо се у њену писаћу собу.

На моје инсистирање вратиле смо се и на историју, у ствари сам хтела да јој докажем да сам све научила о настанку Југославије. Али она никад није задовољна, једно вече ме сачекала с књижицом од свега шест пожутелих листова, с очупаним корицама, и рекла ми да је добро проучим док она оде да нам скува кафу.

– Шта ти је ово? – питала сам је како се појавила на вратима с послужавником, уопште ми није било јасно, пошто су све били неки датуми из септембра 1904, причале смо још раније о Балканским ратовима, а ја сам већ обавила Први светски рат, мислила сам да ћемо о њему.

– А на шта теби личи? – волим кад ми се одговори питањем, нарочито кад том приликом просипаш мој какао по чајним колутитићима док с пуним рукама покушаваш да се извалиш попречке на отоман.

– Личи ми да је за бацање – узвратила сам истом мером. – Озбиљно? Шта је то? Неки концерти, изложбе, штрикле...

– Бар толко си приметила, фаљенисус! Програм крунидбених свечаности краља Петра – коначно се ослободила послужавника и нормално одмах дохватила цигаре. – Крунисо се цело лето, ђаво га однео, због њега и Аписа ми пропале ферије, ма какви, још две-три године се крунисо свако мало. Пусте сад то, него јеси ли запазила нешто друго, *индикативно*?

– Шта је индикативно?

– Идупершун! Неку реч која ти је запала за око, понавља се.

– Не!

– Јуџословенско ово, јуџословенско оно, сликари, музичари, омладина...

– Да, па шта с тим?

– Ало, Марс! Земља зове, јави се! У којој смо години? 1904. Какво црно југословенско? – баш сам је изнервирала, а и саму себе, испала сам ћурка. – Знаш кад ће од тебе испасти писац ако не региструјеш детаљ и не повезујеш га истог часа с целином? Па никад.

– Значи да ово ипак није... – млатила сам оним папирићима у ваздуху. – Него шта је?

– То што сам ти рекла.

– И ти си ишла на све ове...

– Ђавола сам ишла! Имаш ту штриклирано на шта су моји родитељи ишли, била сам мала.

– Али како *џре* Југославије? Сама си рекла.

– То хоћу да ти кажем све време, изем ти твоје уџбенике и енциклопедије, није југословенство измишљено кад смо победили у Првом рату, ако смо уопште победили, већ је то била жива идеја још, још... не памтим године – ха, значи нисам једина! – ал' много пре мог рођења. Међу школованим светом, наравно, у култури пре свега, позориште, концерти... Па спорт, туризам, ако се то могло тако звати, два дана нам је до Абације требало.

– Значи зато су бацили лажну трудницу кроз прозор? – избечила сам се. – Да дођу карађорђевици који су били за Југославију?

– Ма хтели су је и једни и други. Ал' су Обреновићи били наклоњени западу, а Карађорђевиће су пујдали Руси.

– Па шта је по теби било боље?

– Како шта је боље? Сахер торта или цвекла у супи?

– Не знам шта је сахер торта али не волим цвеклу – овај разговор ничему није водио.

– Исправно – сложила се Мица, само не знам са чим, и навалила на чајне колутитиће, који су мени ту негде око цвекле.

– Океј, разумела сам, дакле наши народи и народности су одувек имали тежњу за уједињењем... – покушала сам да се вратим на тему.

– Тја, за Крапинског човека и човечју рибицу баш нисам сигурна, уф, опет лајем – насмејала се и ставила руку на уста. – Шалу на страну, народ је много килава флоскула, о народностима да и не говорим.

– Шта је флоскула, опет почињеш?

– Заборави, хоћу да кажем како израз *народна шежња* не значи ништа. Ђавола је нека баба што продаје зелен на Каленићу *шежила* да се уједињује с истом таквом бабом што продаје гринцајг на Долцу. Долац ти пијаца у Загребу, а гринцајг је зелен.

– Знам шта је гринцајг.

– Откуд знаш? – збунила се.

– Тако је говорила Марушка Рајтерка, најбоља другарица моје прабабе из Бечеја. У ствари стално је причала како је оно бело корење што се ставља у супу најбоље за лице, против бора, и како га зато она увек све поједе, а њих две су тад имале по једно двеста година, можеш да замислиш како су биле младолике.

– Знам, причала си ми – прекинула ме је Мица.

– За бело корење?

– Не, него за ту Марушку, запамтила сам због моје Марушке – било јој нешто смешно. – Која сигурно није јела паштрнак и першун, нико их у кући није јео. Мора да смо зато оматорили.

– Ал какве везе... – покушавала сам да се сетим где смо стали.

– Никакве. Него, јеси ли чула за *Илирски њокреш*? – изгледа да боље држи конце у глави од мене. – То ти је негде прва половина деветнаестог века. Прочитај у тој својој енциклопедији, не верујем да и то лажу.

– Нећеш ваљда да ме враћаш на почетак, мооолим те! – завапила сам.

– Како хоћеш, најкраће, неки тамо Словак, писац, уфантазирао је да сви Словени треба да се уједине, мада не бих рекла да је имао и неке практичне предлоге како да се то изведе. Руси, Пољаци, Чеси и ми. Ми смо му били Илири. Али је имао своје следбенике, *Илире*, мање у Србији, више у Хрватској, за Босну и Словенију не знам, који су се мање-више окупили око језика, иначе је мало фалило да сад причамо на маџарском.

– Ааааааа? – згрозила сам се, на мађарском знам да бројим до три, *ећ, кеџо, харом*, тај језик је немогуће научити. Деда зна, али он је ишао у мађарску школу у Банату. – Измишљаш?

– Ипак ти прочитај *Илирски њокреш*! – чини ми се да ни она није била сасвим сигурна у све оно што прича. – Тек, ми добисмо неки темељ овог језика који сада зовемо српско-хрватски, потписали Вук Караџић и Иван Мажуранић у Бечу. Ако мене питаш, то нас је заувек спојило. Али писмене, школоване, оне бабе с Каленића и Долца можда никад неће.

– Ма добро, али какве све то везе има са стварањем Југославије? Оним званичним, 1918?

– Хоћу само да ти кажем да се *народ*, који се свугде први помиње, нигде ништа не пита. Питају се, мање или више, неки слојеви становништва, краљеви, политичари, богаташи, представници културних елита...

– Е, је л' онај Матија Бећковић, је л' он та културна елита?

– Идуматерину! – загрцнула се од смеха, једва се повратила. – Надам се да није. Где ти он паде на памет?

– Па не знам никог другог од тих, мислим нисам их никад видела уживо. Њега и ону Сашу Божовић што је сваке године доводе у школу да нам прича о рату. И сваке године мртва ладна исприча како је због ње погинуо Бошко Буха. Добро, она није културна елита него лекарка, још горе. Како је није срамота, дете да погине због ње, а она се хвали? И Бећковића, уништава ми веру у љубав – пала сам у ватру, а Мица се толко смејала да мал није пала с отомана. – Оћеш да ти донесем воде, задавићеш се?

– Не-хе-хе-ћу! – тако ми је звучала. – Уосталом културне елите се од питаних најмање питају, оне својим понекад и искреним уверењима само прве атмосферу, играју глупе Августе да убеди тај твој *народ* како и њега неко ферма, реко Чика Јова Змај, мош мислити. Пропаганда, ко рекламе на телевизији. Некад су то радили слепи гуслари, па познати људи, па новине, радио, данас и оно чудо из салона имамо, још мало ће и песници остати без посла код власти, читаће нам само Душанка Калањ шта мислимо.

– Ништа те не разумем! – мислим, какве везе има Чика Јова Змај са стварањем Југославије.

– Шта ту има да се разуме – љутнула се. – Једноставно, као што је и народ флоскула, тек је народна воља флоскула.

– Ама шта је флоскула? – и мени је прекипело, докле више да преврћем *Речник*.

– Изанђала фраза! Је л' тако јасније?

– Ти дакле кажеш да народи Југославије нису желели уједињење?

– Кажем да су га Карађорђевићи желели, а да ће народ то славити, или неће славити, већ према томе чиме је где залуђиван.

– Нешто ме мунташ – рекла сам. – Млада Босна и Гаврило Принцип борили су се за уједињење свих наших народа, због чега је почео...

– Немој ме с Принципом, молим те! – није ми дала да издекламујем оно што сам научила. – Знаш да смо били исто годиште? Балавац, дериште, завршио за бакалина. *Емил и гејшкџиви* су за ту дечурлију били озбиљна организација, читала си Кестнера?

– Јесам – то је била једна од првих књига коју ми је Мица препоручила кад сам била мала, тек сам прешла са сликовница на књиге. – Претерујеш.

– И онда Апис наоружа децу и напујда их – уопште ме није слушала, намрштила се и згужвала ко моја Баба. – Баш је услугу направио српском *народу*.

– Мислиш на Први светски рат?

– Ма рат је био неминован. Али све друго није.

– Шта друго?

– Да ми испаднемо грбави, за почетак. Да... Да... Ма нећу да причам о Великом рату, сто пута сам ти рекла – заћутала је, припалила нову цигару и окренула се да зева кроз прозор. Јак јој поглед, бочна фасада моје зграде, на њој само прозири степеништа, кухиња, купатила и шпајзова. Истина, казала ми је неколико пута да Први светски рат прескочим, све битке, победе, поразе, повлачења, развлачења... Мислим да је нека траума, вероватно љубавна, и боље да је не гњавим, кад се нешто заинати

не одустаје. Скоро ко ја, ха-ха. Уосталом, мени лакше. И тако ћу све морати поново да учим у осмом.

– Добро – рекла сам. – Чича Мича и готова прича, Принцип убио Фердинанда, Аустроугарска нам објавила рат, ратовали, ми добили Југославију и идемо даље.

– Добили су и Чеси Чешку, Пољаци Пољску, Мађари Мађарску, Румуни се проширили, Руси се поубијали између себе... Велики, велики рат. Онај о коме нећемо.

– Него, оћу да те питам нешто друго, ти си све ово учила у школи? Мислим с разумевањем? И свега се сећаш?

– Ђавола сам учила у школи! – није се ни окренула од прозора, дувала је дим у стакло као да је то забавља. – Учили смо оно што су Карађорђевићи хтели, какво црно разумевање. Спремаш матуру, хоп, ето га Први балкански рат! Таман се заврши, матурираш, одеш с мајком у Опатију, тамо те затекне Други балкански рат. Брже се заврши него што си ти летовао. Почнеш да студираш, онај твој Гаврило упуца Фердинанда, прва година студија оде у ветар. С њом још четири, оне о којима нећу да причам. Ђавола сам знала где ми је дупе, а где глава, а камоли разумела шта се догађа.

– Па кад си онда ово све научила? После Првог рата?

– Е онда сам живела! Једино што сам у животу живела било је између та два рата. Првог и Другог. Париз, мој Сава, Београд, путовања, коњи, мачевање, Каја, Љаља, Учур, Бебили, мој Пицин – коначно се окренула према мени, у ствари према пиксли да угаси цигару. Личила ми је на мумију. Као да је цела умотана у оне завоје са слика, неке невидљиве, само јој вири рука и тражи пепељару. Помислила сам да више неће изговорити ни речи и погрешила сам. – У овој кући ме је сачекао Други рат, схваташ ли ти да ја двадесет и седам година скоро да не излазим из куће? Чак и кад излазим. Имам времена колко оћеш да размишљам, читам, из три куће су ми овде књиге, мојих родитеља, моје, Пицинове, пун таван. Горе сам ти нашла и овај програм крунисања, сва сам се испрашњавила, још разнела по лабораторији, Сава полудео... Први рат сам разумела тек из Пицинових књига. Други на својој кожи. Четири рата за један живот, мало је много, је л' да? Пети не бих преживела, а с овим магарцима... – одмахнула је руком према прозору, као да је у мојој згради штала за магарце, мада ми је јасно да није мислила на први комшилук.

Наставиће се, читаоце не смеш да гњавиш, рећи ће ми Мица.